Digitized by Google

J 37569

Digitized by Google

Digitized by Google

ZÁSOBA

J 37503

SLOVANSKÁ KNIHOVNA V PRAZE

997 941
Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186184027

788958

Digitized by Google

ZNAMENOVANJE

POVIESTI I ARKEOLOGIJE UMJETNOSTI.

UVODNO PREDAVANJE,

ŠTO GA JE DRŽAO

NA HRVATSKOM SVEUČILIŠTU

DNE 11. OŽUJKA GOD. 1878.

PROFESOR DR. I. KRŠNJAVI.

U ZAGREBU.

TISAK DIONIČKE TISKARE.

Digitized by Google

Digitized by Google

Pozvao sam Vas, moja gospodo, na ovo predavanje, kojim počimam svoje djelovanje na našem sveučilištu.

Običaj je, da učitelj ovom prilikom razloži svoj program, da nešto rekne o stanovištu s kojega shvaća cielu znanost što će ju zastupati.

Meni je to nuždnije učiniti nego zastupniku ijedne druge struke, jer je znanost koju zastupam mlada, tako mlada, da ju mnogi pače i nevažnom smatraju.

Kušati ću Vam dokazati da je arkeologija i poviest umjetnosti *znamenita* grana historije i filologije u širjem smislu, a ujedno ću Vam razložiti kako shvaćam obseg i zadaću te znanosti.

Pošto ćemo se ponajviše *liepimi* umjetninami baviti, nastaje pitanje — kako se odnosi naša znanost prama *estetici*, dakle prama filozofiji? — Za riešenje tog pitanja neobhodno je nuždan mali filozofički exkurs.

Uzmimo u ruke cviet. Valja pamtiti, da mi taj cviet nebismo osjetili, da su nam ruke obumrle, da ga nebismo vidili, da smo sliepi, da ga nebismo mirisali, da smo njuh izgubili, riečju, valja znati, da cvieta za nas nebi bilo, da si ga sredstvom sjetila nemožemo *predstaviti*. Medju predmeti ovoga svieta i medju našom dušom leži dakle nešto što ih spaja, leži *predstava*, ona je nam dakle najbliža, bliža nego išta na svietu.

To je, moja gospodo, vrlo jednostavno, ali je razmatrajuć ovaj problem mnogo mudrih glava bludilo mnogo godina u tumar. — Fichte, Schelling, Hegel, a na posljedku i Schopenhauer rekoše naime: „kad za nas bez *predstave* ničesa na svietu neima, tad mi samo *predstavu* priznajemo, izim *predstava* u istinu ničesa na svietu ni neima, sve je obsjena, jedino naša predstava u istinu obstoji.“ — Čini se na prvi mah jasno, da je to bludnja, pa ipak

Digitized by Google

se je tomu mnogo htjelo, dok je Herbart dokazao istinu: *gdje se dimi i vatre biti mora*, gdje ima predstava, tamo tim predstavam ima i realnog temelja. — Herbart i njegovi sliedbenici zovu se *realiste*, a onim, koji iza predstave ništ realnog nepriznavaju, dadoše ime *idealiste*. Kada indi budemo govorili o realizmu i idealizmu valja evo ovako te rieči razumiti. U slikovnoj i drugih umjetnostih ovi se nazivi često u posve drugom smislu upotrebljuju, s toga valja zapamtiti pravo znamenovanje tih rieči, dočim ćemo za razne škole i struje u umjetnosti naći drugih prikladnijih imena.

Izpovjediti mi je odmah na ovom mjestu, da mi se filozofija realizma čini razboritija, da ćemo dakle samo estetiku ovoga sistema uvažiti i podlogom naših protraživanja učiniti.

I nefilozof razumiti će lahko, da se dakle sve znanosti pravo rekuć samo predstavami bave. Kako se pako filozofija razlikuje od drugih znanosti?

Naravoslovac, povjestničar protražuje prirodu, prošlost, da naše znanje obogati čim većim brojem predstava, te znanosti dakle predstave *tvore*, a filozofija ove predstave samo prima, pak jedino pita: kakovog li su sadržaja? kakovog li oblika? jesu li istinite? moguće? nema li u njih protuslovja? itd. filozofija *ne tvori* predstave, već ih razredjuje u pojmove, te ove *čisti*, izgladjuje, popunjuje, ona pojmove *obradjuje*. Filozofija se indi od inih znanosti ne razlikuje *predmetom* svoga znanja, već samo *načinom*, kako se sa predmetom bavi, *sve* znanosti, umjetnost, život daju filozofiji gradiva za radnju.

Nijedan pojam nije, niti može biti *prazan*, jer mišljenje nije moguće bez nečega *što* se misli, svaki pojam dakle ima *sadržaj* i *oblik*. — Obradjivanje pojmova baviti će se po tomu ili sadržajem ili oblikom — s prvim metafizika — s drugim logika. — A čim estetika?

Rekosmo, da su nam *predstave* najbliže od svega, da dakle sav sviet samo u *slikah* vidimo. — Logika i metafizika imadu se složiti o *mogućnosti* i *istinitosti* tih slika, metafizika će ih pače često popraviti i popuniti, estetika će istom kod onih slika započet djelovati, kojimi se u našoj duši pobudjuje osjećaj *milote* ili *nemilote!* Milinje u našoj duši jest dakle nješto što sliki (predstavi) pridodajemo, mi ju tim pridodatkom istom popunjujemo, te iz nje time stvaramo *estetični pojam*. Ovaj po tomu sastoji od *slike* i *pridodatka* naše duše. Znanost, koja se bavi obradjivanjem tih

Digitized by Google

estetičkih pojmova, jest *estetika*, ona će nas učiti kako treba pojam *popuniti*, ako mu čega do tog nedostaje, da bude estetičnim.

Valja nam dakle prije svega uviek i uviek predočiti si to, *da je osjećaj*, *što ga duša pojmu pridodaje*, *od tog pojma* (i to od *oblika* mu) *posve odvisan, kao što je odvisna jeka od glasa.* — U estetici ipak nije govora ob onoj vrlo neistinitoj „de gustibus non est disputandum“, jer estetika nepita za naš „gusto“, ona razlaže i pokazuje pojam i duševni stalan pridodatak tomu pojmu, — ako li tog stalnog pridodatka u kojoj duši nema, tad to isto tako malo pači estetiku, kao što glušac nepači akustiku, a sliepost pojedinca ne može oprovrgnuti zakone optike.

Neće nam biti ni na kraj uma, niekati, da ima pridodataka, koji se radjaju *neodvisno* od pojma u duši našoj, ali to su *subjektivni* osjećaji, na te se estetika obazrieti neima. — Takovi subjektivni osjećaji često sačinjavaju cieli cieloviti sud divljih estetičara, koji nesmažu dosta rieči, da izraze te svoje nejasne, promjenljive, neosnovane pridodatke duše! Dražestno, pikantno, ljubko, sladko, umiljato, kićeno i bog zna kako, — to su sve rieči, koje često estetički sud zamienjuju, a u kojih nikakova suda neima. Subjektivna čuvstva makar kako plemenita bila, nemogu služiti *estetici* podlogom, jer su promienljiva, a znanosti se hoće posve čvrstih temelja. Što je jednomu umiljato, drugomu je presladko, što se jednomu čini kićeno, drugi naziva pretrpano, dočim jedan u kazalištu plače, drugomu se daje na smieh, što je jednomu n. pr. sa patriotičkog gledišta uzvišeno, biti će političkomu protivniku odurno, — kud bismo dospjeli estetikom, da tako promenljiva čuvstva hoćemo sbiti u zakone estetičke? — Kad motrimo umjetninu, smijemo doduše i subjektivnomu čuvstvu mah pustiti, smijemo se zanieti, sgroziti, kako tko; ali samo neka nemisli nitko, da si je tim, što su ga takova čuvstva obuzela, stvorio estetični sud!

Umjetnost daje dakle estetici predstave na obradjivanje.

Estetičar uzeti će u obzir samo oblik, pak će prije svega izlučiti, što bi estetički sud samo pomutiti moglo, on će proniknuti u umjetninu, te potražiti ona razmjerja, koja polučuju u duši stalni osjećaj milote. Iz skupa tih razmjerja razabrati će on ona, koja imadu sveobće estetičke vriednosti, a to su tad *temeljni estetični oblici.*

Estetika indi neće ići lulati, tražeć „absolutnu“ ljepotu, koje neima, već će poći tražiti *razmjerja*, u kojih ljepota leži.

Digitized by Google

Do tog se cilja može doći dvojako: analitičkim ili syntetičnim putem. — Formalna estetika ide potonjim, ona razvija zakone ljepote sasvim teoretičnim načinom — *mi ćemo poći putem praktičnim*, protraživati tvorne umjetnine svih vjekova i naroda, gledati u koliko ćemo iz njih izvaditi moći estetičkog znanja o liepih razmjerjih, prispodobiti ćemo naše rezultate s rezultati formalne estetike, omjeriti jedne o druge, te ovako s praktične strane gledati, da prodremo do spoznanja istine. Gdje nam to bude trebalo, uzajmiti ćemo si pomoći od formalne estetike, ali ćemo pri tom uviek biti oprezni, pak ćemo si pridržati pravo naknadne kontrole i tih pomoćnih izreka.

Ovo su i ovakovi naši odnošaji prama estetici, dok budemo razpravljali oblike tvornih umjetnosti, —. ovo pako razpravljanje, koje nazivam „oblikoslovlje umjetnosti“, opet neće biti ino, nego *uvod u arkeologiju i poviest umjetnosti.*

Temelj, koji položiti kanimo, obsežan je, kako vidite, i velik, sgrada koju ćemo na njem sagraditi, mora biti i biti će velika i veleznamenita. Čim počmemo samu sgradu, promieniti će se i naši odnošaji prama estetici.

Dočim je oblikoslovlje umjetnosti sa estetikom u najužjem savezu, poviest će se i arkeologija umjetnosti od estetike morati odieliti. Prihvaćajuć analytičnim i syntetičnim načinom nadjena estetička načela i sud, zanimati će se ta znanost ne samo *izvrstnimi* djeli umjetnosti, gdje će joj ta načela služiti za prosudjivanje i bolje shvaćanje predmeta, već će ju u istoj mjeri zanimati i najprimitivniji pokusi stvaranja liepih oblika. — Gdje neuko oko ne vidi ino, već ružnu često nakazu, tu ni mi doduše nećemo obično naći ljepote, ali ćemo se kadikad i za koju nakazu zanimati, ako u njoj ugledamo bud uvehli cviet minulog proljeća umjetnosti, bud klicu nove sretnije dobe. — Svaki će nas spomenik zanimati, koji nas bude poučio o veleistinitoj izreci znamenitog jednog učenjaka, da se u umjetnosti neizražuju obične ljudske misli neobičnim načinom, već *„da su misli, koje se u plastičnom obliku prikazuju same po sebi, od inih ljudskih misli različne“.*

Misli, izražene umjetnošću, proizlaze iz zornog mišljenja, te se riečmi ni izraziti nedadu.

Da Vam to, moja gospodo, jasnije bude, evo Vam primjera, jednostavnog primjera, koji opetujem, jer je veoma dobar. Pomisao, koju izražuje dithyrambos u poeziji, muzika će veselim svojim klicanjem izraziti; ali će u jednom i drugom izražaju nješto ne

Digitized by Google

podpuna ostati, dočim će bachijsku pomisao jasnije nego poezija i muzika izraziti klesani ili slikani bachanal, jer se ta pomisao samo plastično izraziti može. Ovo ćemo tekom naših daljih razmatranja obširnije ilustrovati.

Kao što je dakle poviesti filozofije, poviesti vjere, zadaća razložiti razvoj mišljenja *teoretičnoga,* tako je zadaća poviesti umjetnosti pokazati i raztumačiti poviest *plastičnog* mišljenja ljudstva. Dar teoretičnog mišljenja nije svim narodom jednako podieljen, ali nije ni dar plastičnoga, dočim su orientalni narodi u prvom pogledu za kulturnog historika veleznameniti, to će opet poviest umjetnosti naći više materiala za svoj rad kod zapadnih. Stari Grci mišljahu plastičnije, nego ikoji drugi narod prije i poslije njih, zato je njihova umjetnost razvijenija i sa svakdanjim životom naroda tjesnije skopčana, nego umjetnost ikojega drugoga naroda. *Poznavanje starogrčke umjetnosti najveći je zaoto i najznamenitiji dio arkeologije.*

Poviest umjetnostî naslieduje u svojoj methodi sveobću poviest, a cilj joj je popuniti ju, *arkeologija* pako umjetnosti privinula se je onoj grani poviesti, koju filologijom u *širjem* smislu nazivaju, t. j. znanosti, kojoj je zadaća potanko poznavanje duha, jezika, mišljenja i života starih Grka i Rimljana. Uzmemo li filologiju u užem smislu, tad ćemo naći zadaću arkeologije na onoj točki, gdje se filologija s poviešću sudara.

Da nebi našemu predmetu medje odveć razmaknuli, valja nam naročito izključiti discipline na koje se obazrieti nemožemo. Izključiti moramo iz kruga naših razmatranja epigrafiku, jer velikom većinom sadržaj nadpisâ zasjeca u krug mislî, koje, kako rekosmo, nisu zorne misli, filologija u užem smislu i povjestnica imaju u epigrafici velevežan izvor znanju i spoznanju. Nas će epigrafika samo sa formalne strane zanimati, — raznoliki alfabet starih Grka n. pr. učiti će nas opredieliti dobu starogrčkih posuda, latinska slova naći ćemo na slavolucih kao važan dekorativan elemenat, oblik slova poučiti će nas o mnogih plastičnih pomislih ljudskih ondje, gdje nikakovih inih spomenika neimamo — sam sadržaj nadpisâ ne spada obično ni u umjetničku arkeologiju ni u poviest umjetnosti. *)

Numizmatiku ćemo u veliko takodjer morati mimoići — obaziruć se samo opet sa umjetničkog gledišta na novce i medalje,

---

*) Conze i Henzeu usljed toga izravno vele, da epigrafika ne spada u arkeologiju.

SLOVANSKÁ KNIHOVNA V PRAZE

Digitized by Google

koje su često jedini spomenici umjetnosti cielih naroda, n. pr. baš našega.

O *mithologiji* vele neki (Conze), da nije dio arkeologije, već dio povjesti vjerozakona, ali se to više tiče orientalne spiritualističke mithologije; mithologija grčka i rimska naprotiv tako je eminentan proizvod plastičnog mišljenja, koje njemačka filozofija izrazom „anschauendes Denken“ naziva, da ju ne možemo, hoćemo li dosljedni ostati, iz klasične arkeologije izključiti; jer bez znanja grčko-rimske mithologije ne možemo razumjeti ponajveći dio starih umjetnina. — Važnost mithologiji osjetiti ćete, moja gospodo, više, nego uslied ovih riečih, kad samnom kušali budete tumačiti stare umjetnine.

Poviest i arkeologija umjetnosti znanost su dakle za se, ali su srodne poviesti i filogiji, a sa estetikom su najbolji prijatelji. — Odnošaji prama poviesti i filologiji bližji su, sveze užje, nego li odnošaji prama estetici; jer kad čovjek umjetninu svestrano razumiti hoće, a ne samo uživati i estetično ju prosuditi, onda mora zaroniti i u one vode, koje estetika strogo odvraća, da joj se čisti absolutni sud ne pomuti. Dočim estetičar ne uvažuje ni sadržaj ni tvorinu, iz koje je umjetnina načinjena, arkeologu i povjestničaru umjetnosti taj je sadržaj velevažan, — dočim se estetičar ne može i ne smije obazirati na subjektivna čuvstva, morati će povjestničar umjetnosti pomno proučiti i protražiti sve izvore, koji će ga izvjestiti o subjektivnih čuvstvih, koja su djelovala na dušu umjetnika, tvorećeg umjetninu.

Tko umjetninu podpuno shvatiti i razumiti hoće, taj mora ne samo biti na čisto o absolutnoj estetičnoj vriednosti njezinoj, već mora i znati kako je umjetnina nikla iz umjetnikova individualiteta uz upliv tvorine i tehnike njena izradjivanja, i uz upliv predstavljenoga predmeta.

Umjetnički individualitet razvija se uviek i svagdje pod uplivom vanjskih dogodjaja, ovi će dogodjaji ondje najjače uticati u razvoj umjetnosti, gdje se kao u starih Grka u državi i narodu ništa važnijeg nije dogadjalo, a da ne bi našlo umjetničkog izražaja.

Tehnika, material od kojega je umjetnina načinjena, uticati će sve dotle na samu umjetninu, dok umjetnici ne postignu tolik virtuozitet, da za njih ne ima tehničkih potežkoća. Ovaj je štadij za umjetnost opasan, jer su težkoće tehničke dobre vodje, koje umjetnika na pravom putu drže u granicah zakonâ dotične umjetnosti. Predstavljeni predmet u samo će predstavljanje uticati već s

Digitized by Google

toga, što neki predmeti zahtievaju, da se umjetnik tradicije drži, n. pr. u religioznoj umjetnosti, dočim opet drugi svojim sadržajem sile umjetnika, da udesi lik umjetnine prema njemu. Patetičan predmet primjerice opredieliti će kolorit slike, heroičan — kiparski slog.

Za poznavanje umjetničkih individualiteta, o kojih rekosmo, da su ogledalo svoje dobe, arkeologija će morati u pomoć prizvati povjest, za poznavanje zakonâ styla uporavljenu estetiku, za poznavanje sadržaja umjetninâ — filologiju. Arkeologija će dakle sastojati od kulturne poviesti, od umjetničkog oblikoslovja i arkeologijske hermenentike, t. j. tumačenja sadržaja umjetnina.

Poviest umjetnosti je mladja znanost, nego li arkeologija, ona se smatra njenim nastavkom, — hermeneutika u njoj podredjeno je poglavlje, jer su nam u modernoj umjetnosti predstavljani predmeti poznatiji.

U tomu, što je hermeneutika ponajvažniji dio arkeologije, a samo podredjeni dio poviesti umjetnostih, razlika je medju jednom i drugom — pak onda i u tomu, da se arkeologija bavi klasičnom umjetnošću, koju *antikom* nazivaju, a poviest umjetnosti *modernom.*

Ovo nije razlika samo po imenu i dobi, već je razlika po biću. — Da tu razliku hoćemo točno i obširno označiti, morali bi preduboko zasegnuti, ostajuć u okviru naše zadaće, samo ćemo u kratko tu razliku karakterisati.

Staro i *novo* pojmovi su, koji vrieme označuju, ali se u našem slučaju tomu priključuje i uzgredni pojam starijeg i novijeg ukusa i umieća. Ukus pako i umieće svagdje u svom razvoju pokazuje tri epoke, t. j. dobu razvijanja, cvietanja i razsula.

Prispodobimo li prvu dobu s drugom, to će stara umjetnost biti loša, nova izvrstna; uzmemo li prispodobiti drugu s trećom, to će stara biti valjana, a nova slabija, stara će tu biti umjetnost koja se naravi drži, druga se od naravi udaljuje. — Dakle već u starogrčkoj umjetnosti moći ćemo razlikovati stariju i noviju, isto tako u rimskoj. Točno označujuć te pojmove, morali bi se na evo razloženu razdjelbu obzirati, ali bi veliku točnost nejasnoćom platiti morali, — uzeti ćemo dakle *cielu staru umjetnost* Grka i Rimljana za *staru*, prispodobiv ju sa *novom*, koju ćemo brojiti od *postanka kršćanske* umjetnosti, a nećemo se obazirati na razdielbu po vriednoći i valjanosti.

Mnogo se nîtî prede iz stare grčko-rimske umjetnosti u novu, u bizantinskoj pače umjetnosti teče nît neprekinuto, pa ipak je ogromna razlika medju starom i novom umjetnošću. Najznameni-

Digitized by Google

tije za našu znanost razlučujuće obilježje jest, da su stari običavali sve nauke i za život važne pojmove prelievati u plastične oblike, dočim je nova doba ljubila i mjesto živućih, plastično izražljivih osoba metnuti znak, — simbol.

Pojam krieposti n. pr. izrazili su stari Grci osobno, predstavljajuć nam Herkula pobieditelja svakojakog zla, junaka, koji voli tegotan, ali kriepostan, nego li udoban i neslavan život. — Kršćanska umjetnost imajuć u utemeljitelju vjere u istinu živ ideal krieposti, kroz stoljeća je ljubila u mjesto realne osobe Isusove predstavljati ju raznolikimi simboli. Treća osoba trojstva, representant božje mudrosti, još po današnjega dana nije postigla plastičan izraz, te se samo simbolom označuje. — Tim, da kršćanska umjetnost nije toliko izraz plastičnoga mišljenja, koli čuvstva pobožnosti i vruće ljubavi Boga, u njoj vladaju i subjektivna čuvstva, prava kršćanska umjetnost je pače čisto ogledalo tih čuvstva, te hotomice nepolaže važnosti na plastičnu ljepotu. U ovomu je smislu Fra Angelico Fiesole veći i znamenitiji zastupnik kršćanske umjetnosti nego li sam Rafael u najljepših svojih djelih, koja su pod uplivom tad odkritih umjetnina klasičke staro-grčke i rimske dobe postala. — Staro-grčka i rimska umjetnost čisti su izraz harmonije, karakterističnosti, savršenosti, correktnosti i umjetničke živosti, u njoj nevladaju nikakova subjektivna čuvstva, ona je kristalizacija estetičkih načela, zaoto ju *klasičnom* zovemo — kršćanska je umjetnost izraz najplemenitijih čuvstva: vjere, težnje za nebom, štovanja Boga u njoj su subjektivna čuvstva izražena, ali subjektivna čuvstva svakomu najsvetija, kršćanska će umjetnost zaoto našoj duši bližja biti, ona će nas zaoto više razgrijati i zanieti, nego čista doduše ali ledena palača stare klasičke umjetnosti. Kršćanska je dakle umjetnost *romantična* isto tako, kao što je svaka narodna umjetnost romantična, izražujuć čuvstva domoljubja.

Klasicitet i *romantičnost* nisu rieči koje *prednost* ili *podredjenost* označuju, već samo *raznolikost* smiera i vrela velikih umjetničkih epoka.

Razlika medju starom i novom umjetnošću nije samo razlika oblika, već razlika duha, treba poznavati razliku duha, da razumijemo razliku oblika.

Uviditi ćete, moja gospodo, iz toga, što sam do sada rekao, da je srodnost arkeologije i poviesti umjetnosti s filologijom i sveobćom poviešću vele uzka, ali naša znanost nedopušta, da se iz te srodnosti izvodi, da je ona samo podredjena pomoćna znanost filo-

Digitized by Google

logije i sveobće poviesti, ona se nesmatra isoliranom, ali se smara *samostalnom*. Arkeologija i poviest umjetnosti nisu samo zaoto, da ostalomu povjestničkomu iztraživanju služe za ilustraciju, za tumačenje kojeg običaja, koje mythologičke tradicije ili dogmatičke izreke; arkeologija i poviest umjetnosti protražuje samu umjetnost, njene pojave i zakone, one su poviest najljepše strane čovječje naobraženosti, pa ako ju gdje gdje pomoćnom znanošću poviesti i filologije označiše, a to ona i obratno smije poviest i filologiju *svojimi* pomoćnimi znanostmi nazvati. — Poznavanje najljepših i najplemenitijih stečevina ljudskoga uma, nuždno je isto tako, kao što valja znati dogodjaje, nikle iz ljudskih strasti i potreba. — Čitajuć i učeć poviest, viditi ćete, moja gospodo, kako se ljudstvo polahko s gorjega na bolje razvija, kako u antithezah polahko napreduje, tako polahko kadkad, kao da se i nemiče. Poviest umjetnosti biti će vam utjehom. Ona će vam kao u ogledalu pokazati svietsku poviest, ali u proročanskom ogledalu — pokazati, da se iz razvalina uviek opet nov i višji život diže i razvija.

Ovakovo je i ovoliko znamenovanje i važnost arkeologije i poviesti umjetnostih.

I u znanostih ima epidemija.

Bolest je pomućeno ravnovažje naravnog stanja, a takova je pomutnja u znanosti, ako se kojoj grani prevelika, a drugoj nikakova ili premala važnost pripisuje, ili ako se koja grana neobradjuje istom pomnjom svestrano.

Pomislite li, moja gospodo, na poviest svih znanosti, sami ćete tomu naći primjera.

Naša znanost je mnogo trpila uslied toga, ali je dan danas već skoro svagdje prodrlo uvjerenje, da bi značilo ne priznavati istine, kad se arkeologiji i pov. umjetnosti nebi priznala ista važnost kao poviesti i filologiji.

Poznavati djelâ Phidije, Praxitela i Lysippa, isto je toliko nuždno, kao što i poznavati djela Sophokla, Aeschila i Eurypida, poznavati plastične *umjetničke* oblike isto nas toliko upoznaje s životom starih Grka, kao što i poznavati jezične oblike, državopravne odnošaje ili političke dogodjaje. — Filologija bez arkeologije, poviest bez poviesti umjetnosti, isto bi tako „bolestne“ bile, kao što bi se ciela znanost bolestnom nazvati morala, kad bi se n. pr. prirodoslovju veće znamenovanje pripisivalo, nego li filologiji i poviesti.

Ograničene čovečje sile ne dopuštaju, da pojedinac pronikne u sve dubljine znanosti jednako, ova nestašica svakog potisne po vre-

Digitized by Google

menu izključivo na put strukovnog ograničenog potraživanja, ali u istinu talentiran čovjek, filozofička glava, uviek teži za tim, da ne izgubi svezu s ostalom znanošóu, pa ako je istina, da čovjek riedko kad posvema onaj cilj postigne, kojeg si je kao mladić stavio, to se od vas, moja mlada gospodo, tim više očekivati mora, da ćete si Vi cilj vrlo visoko postaviti, te već sad za takovim savezom u znanosti težiti.

Za Vas dakle neće biti nevažna struka, koju baš izravno i ne trebate za budući svoj stališ, od Vas se nadam kriepkoj podpori tim, da ćete sa mnom uztrajno poslovati, kad prolazili budemo i kroz sušja polja protraživanja umjetnina, ne samo po njihovoj estetičkoj vriednosti.

Toj se podpori od Vaše strane nadajuć, evo Vam se nudjam za vodju na putu spoznanja spomenika najljepšega cvieta čovečje naobrazbe.

Digitized by Google

OSNOVA ZA PREDAVANJA

OB

„OBLIKOSLOVLJU UMJETNOSTI.“

Kratak pregled rezultata formalnoga krasnoslovlja.

Upotrebljujuć ove izreke, a protražujuć narav tvari, iz koje su umjetnine načinjene, naći ćemo oblike, na tvarnu umjetnost upravljene, estetike. — Klassifikacija umjetnosti.

I. O tekstilnoj umjetnosti.

Ljepote pletiva obzirom na material i tehniku, stylistička znamenitost ruba i okvira za arhitekturu, kojoj su se ovdje znameniti simboli i oblici razvili. Niz sveza, pokrovac, šav. Čipke, gobelini, odjeća.

Koža, lan, vuna, pamuk, svila kautschuk.

Nit, vrpce, čvor, petlja, pletivo, vezivo, tkanine, bojadisanje.

II. O posudarstvu (keramika).

1. Načela ljepote u raznih oblicih lončarstva.
2. Razredba raznih posuda.
3. Razmjerje čestih posude medju sobom u pogledu porabe i iz tog postavši oblici.
4. Upliv materiala na razne forme lončarstva.
5. Grčka keramika.
6. Majolika, fayence.
7. Fayence fine, Palissy, Henry II. fayence, mezza majolika.
8. Bojadisanje pod laštilom, laštilom, nad laštilom, pozlačivanje.
9. *Kamenština* (Steingut, *grès cérame).*
10. Porcelan.
11. Staklarstvo.

Digitized by Google

III. O metallotehnici.

1. Obća načela, razne vrsti uporabe kova za umjetnine.
2. Niello.
3. Savat (email).
4. Graviranje.
5. Tauširanje.
6. Zlatarstvo. Nakit (parure).
7. Lievanje u midu (toreutika).
8. Umjetnine iz željeza, oružje, ključarstvo.
9. Ostale tehnike u kovu, damasciranje itd.

IV. O tektonici.

1. Samostalni razvoj tektonike prije sjedinjenja s arhitektonikom.
2. Okvir.
3. Rešetke, podpirače.
4. Pokućtvo.
5. Tesarstvo, drvene kuće.
6. Strop.

V. O arhitektonici.

1. Stereotomija. Dva temelja graditeljstva: konštrukcija i ljepota.
2. Tri dimensije u graditeljstvu. Tlocrt, procrt i nacrt. Punost, praznoća.
3. Razmjerja ljepote u graditeljstvu.
4. Promjene graditeljstva po klimi i materialu, nepromjenljivost estetičkih načela.
5. Razmjerje nosećeg pram nošenom, razna nosila, stupovi, luk, balvani.
6. Grci. Razredba njihove arhitekture.
7. Dorski razred.
8. Jonski razred.
9. Korintski razred.
10. Variacije.
11. O položaju sgrade i razmjerju pram okolici.
12. O stylu, pregled i tumačenje svih vrstih arhitektonskoga styla.
13. O vrtovih i uplivu arhitekture na način njihova sadjenja.

Digitized by Google

VI. O kiparstvu.

1. Relief, obli kles (ronde-bosse).
2. Upliv materiala na zakone kiparstva.
3. Zakoni i razmjerja ljepote u kiparstvu.
4. Modelacija zemljom; prenašanje u sadar i mramor.
5. Modelacija voskom, prenašanje u mid, zlato, srebro.
6. Rezbarije u drvu i slonovoj kosti.
7. Upliv gradiljstva na kiparstvo.
8. Oblici i gibanje.
9. Draperija.
10. Tipična i naravna istina.
11. O bojah u kiparstvu.
12. O stylu u kiparstvu.
13. O gliptici (kameji). Vajarstvo.
14. O medaljah i novcu.

VII. O slikarstvu.

1. Načela slikarske ljepote.
2. O razdielbi slika po predmetu.
3. Pomoćne znanosti slikarstva.
4. O nacrtu tonu, natonu i sutonu.
5. O bojah.
6. O uplivu graditeljstva na slikarstvo.
7. O raznih tehnika slikanja, uljem, na staklu, na ljepu, mosaik, miniature, lak itd. Upliv tehnike na styl.
8. O bakrorezu, tehnička načela, styl.
9. O bakropisu, „ „ „
10. Aquatinta, „ „ „
11. O strugopisu (Schabmanier), tehnička načela, styl.
12. O drvorezu, tehnička načela, styl.
13. O litografiji.

SLOVANSKÁ KNIHOVNA v PRAZE

Digitized by Google

Digitized by Google

ZNAMENOVANJE

POVIESTI I ARKEOLOGIJE UMJETNOSTI.

UVODNO PREDAVANJE,

ŠTO GA JE DRŽAO

NA HRVATSKOM SVEUČILIŠTU

DNE 11. OŽUJKA GOD. 1878.

PROFESOR Dr. I. KRŠNJAVI.

Dr. J. J. Kauel

U ZAGREBU.

TISAK DIONIČKE TISKARE.

Digitized by Google

207 kč

Digitized by Google

Digitized by Google

Jugoslavica
III 11

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J 37569
3186184027

Digitized by Google